

İYOP GÖNÜLLÜ PROFİLİ ÇALIŞMASI

İÇİNDEKİLER

Amaç	2
Gönüllülük	2
İYOP Gönüllüsü Demografik Özellikleri	3
Gönüllülere Ulaşma Yolları	5
Sivil Toplum Kuruluşları'na Göre Gönüllü Dağılımı	6
Öğretici Yetiştirme Semineri'ne Katılım Sebepleri	6
Kurs Açma Oranları	7
A- Genel kurs açma oranları	
B- Sosyo- ekonomik seviyeye göre kurs açma oranları	
C- Sivil Toplum Kuruluşları işbirliği dahilinde kurs açma oranları	
8. Gönüllü Kaybı Sebepleri	10
A- Hiç kurs açmama nedenleri	
B- İkinci kursu açmama nedenleri	
Sonuç ve Öneriler	11
Tablolar	13

İYOP GÖNÜLLÜ PROFİLİ ÇALIŞMASI

1. Amaç

İşlevsel Yetişkin Okuryazarlığı Programı, uygulanmaya başladığı 1995 yılından bu yana hızla yaygınlaşarak çalışmalarını sürdürmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ile işbirliği halinde uygulanan İYOP, Türkiye’de bir sivil toplum kuruluşunun, bilimsel temellere dayanarak geliştirdiği ilk okuma yazma programıdır.

Okuma yazma bilmemek yetişkinlerin, becerilerini geliştirmelerini, hizmet talep etme ve hizmeti almalarını, toplumsal hayata katılmalarını engellemektedir. Bilginin hızla üretilip tüketildiği, eğitim hakkından yararlanmış yetişkinlerin dahi uyum sağlamakta güçlük çektiği günümüz koşullarında, okumazyazmazlar giderek daha da zorlanmaktadır. Bu nedenle yetişkin ihtiyaçlarına yönelik bir okuma yazma programı hazırlanmış ve gerekli revizyonlardan geçirilmiştir.

İYOP çalışmaları kapsamında 1995'ten 2002 Haziran ayına kadar 13 ilde uygulama olanağı bulunmuş ve 1.740 kursla 30.000 yetişkine okuma yazma öğretilmiştir. Bir yandan yaygınlaşma çalışmaları sürdürülürken bir yandan da program içeriği ve kalitesi takip edilmiştir. Bu çalışmalar "Gönüllü Öğretici" sistemi ile gerçekleştirilmiştir. Yine 2002 Haziran ayı itibariyle gönüllü öğretici sayısı 1.265'e ulaşmıştır.

Yürütülen kurs çalışmalarında, "Gönüllü Öğretici" kavramı, programımızın en önemli özelliklerinden birini oluşturarak, yeni bir gönüllülük anlayışına öncülük yapmıştır. Bu nedenle Gönüllü Öğretici kavramını incelemek, doğasını anlamak, İYOP gönüllülerini tanımak amacıyla bu raporda sunulan çalışma gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan raporun aynı zamanda, bundan sonra Vakfımızda gönüllülerle yapılacak çalışmalara ışık tutacağı ve yol göstereceği inancındayız.

Bu çalışma 1995'ten itibaren 2001 yılına kadar İYOP'ta gönüllü öğreticilik yapan 905 kişiden, bir bilgi formu (EK1) ile toplanan çeşitli bilgilerin değerlendirilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Raporda, bu bilgilerin ve gönüllü takip bilgilerinin analizinden elde edilen sonuçlar sunulmaktadır.

İYOP gönüllü öğreticilerinin yıllara ve illere göre kurs açma oranlarını kapsayan tablolar ise EK2’de sunulmaktadır.

2. Gönüllük

Gönüllü kişi, emeğini, zamanını, enerjisini, kaynaklarını belirli bir amaç doğrultusunda vakfeden kişidir. Gönüllü kişi, yapılan çalışmanın yararına inandığı sürece o çalışma içerisinde varolmaya ve çaba harcamaya devam eder. Bu nedenle kişileri gönüllü çalışmaya iten faktörleri iyi anlamak gereklidir.

Türkiye’de son yıllara kadar, gönüllü faaliyetler daha çok “yardımseverlik” anlayışı içinde yürütülmekteydi. Klasik anlamında “gönüllü çalışma” boş zaman değerlendirme faaliyeti gibi algılanmaktaydı. Ancak günümüzde toplumsal hayata daha aktif katılma ihtiyacı giderek artmış ve özellikle eğitim, insan hakları, sağlık, çevre konularında sivil örgütlenme hareketi ivme kazanmıştır. Sivil Toplum Örgütlerinin sayısının ve aktif oldukları alanların artmasıyla gönüllülük, yardımseverlik bakış açısından çıkarak daha sistematik, daha disiplinli hale gelmiştir. Yardımseverliğin temelinde yatan, yardıma ihtiyacı olana maddi ve ayni yardımda bulunma anlayışının ötesine geçilmiştir. Artık günümüzde toplumsal sorunların üstesinden gelmek üzere kişiler, kendi zamanını, emeğini, enerjisini katarak çalışmalar yürütmek istemekte, daha bilinçli ve eşitlikçi bir vatandaşlık kavramını yerleştirmeye gönüllü katkıda bulunmaktadır.

Vakfımız Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği dahilinde, Eylül 1996’da "Türkçe Okuma Yazma Öğreticisi Yetiştirme Kursu" nu düzenleme yetkisini almıştır. Bu yetkiye kadar öğretici eğitimi, kurs açma izni, sadece okutman ve öğretmen olan kimselere verilebiliyordu. Alınan yetkiyle, okuma yazma kurslarında görevlendirilebilecek öğretmen sayısının yetersizliğinden doğan sorunlar da azaltılmaktadır. Böylece, öğretmen ya da okutman olmasa da, en az lise mezunu gönüllü kişilerin, vakfımızdan aldıkları eğitim sonrasında, öğretici olabilmeleri sağlanmıştır.

İYOP Öğretici Yetiştirme Seminerleri'ne katılan her gönüllü, öncelikle 2.5 hafta süreyle seminere tam olarak devam etmek, seminerde istenen çalışmalarını yerine getirmek durumundadır. Gönüllü bireyin yoğun çalışması, bir öğretici aday olarak katıldığı eğitim seminerinde başlamaktadır. Değerlendirme sonucunda başarılı olan, sertifikasını alıp kurs kurma aşamasına gelen her İYOP gönüllüsü; 3,5 ay boyunca haftada 3 gün 3'er saatlik bir süreden toplam 120 saatini sınıfta geçirmekte, derslere ön hazırlık yapmaktadır. Ayrıca yetişkinlere okuma yazma öğretmek sabır, azim ve yaratıcılık gerektiren zorlu bir uğraştır. Bu nedenlerle İYOP gönüllüsü olmak, klasik anlamında "gönüllü çalışma"nın ötesinde bir uğraş ve çalışmayı gerektirmektedir. Bir öğretici 2.5 hafta eğitim ve 3.5 ay kurs dönemi sonunda eğitimini tamamlamış olmaktadır.

İYOP bu doğasıyla gönüllülük anlayışına değişik bir yaklaşım getirmektedir. İYOP çerçevesinde gönüllülerle yaptığımız sistematik çalışma, gönüllülere, eğitim ve bilgilerini, bilimsel bir sistemin içinde, yararlı bir faaliyete dönüştürüp uygulayabilecekleri bir program sunmaktadır. Bu program boş zaman değerlendirmenin ötesinde, varolan ciddi bir problemin çözümünde sistemli ve aktif rol almayı getirir. Bu programda gönüllü olarak çalışan kişiler seminerden başlamak üzere, alan çalışması ve kurs süresince yoğun emek vermektedirler. Ayrıca yaşanan bu süreçler ulaşılan hedef kitle için kazançlar yarattığı gibi gönüllünün kendi gelişimine de olanak tanır.

3. Gönüllü Demografik Özellikleri

İYOP gönüllülerinin yaşları, cinsiyetleri, çocuk sayıları, medeni durumları, sosyo ekonomik düzeyleri, öğrenim durumları, daha önce öğretmenlik yapıp yapmadıkları (Tablo 1), çalışıp çalışmadıkları, başka gönüllü faaliyetlerde bulunup bulunmadıkları incelenerek genel bir gönüllü profili oluşturulmuştur.

TABLO 1

Gönüllülerin yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, sosyo ekonomik düzey ve öğrenim düzeyi ile ilgili bilgiler

	BİLGİLER
YAŞ	Tüm gönüllüler 18-74 yaş arasında seyrederken, % 60'ı oluşturan yoğunluk 34-51 yaş arasındadır.
CİNSİYET	% 95'i kadın
MEDENİ DURUM	% 70'i evli
ÇOCUK SAYISI	% 41'i iki, % 23'ü bir, % 5'i üç çocuklu
SOSYO EKONOMİK DÜZEY	% 44'ü orta, % 38'i yüksek, % 18'i düşük sosyo-ekonomik düzeydedir.
ÖĞRENİM DURUMU	% 58'i lise,% 29'u üniversite, % 13'ü Açık Öğretim Fakültesi mezunudur.
ÖĞRETMENLİK DURUMU	% 83'ü öğretmen olmayan % 8'i ilköğretim öğretmeni,% 6'sı branş öğretmeni, % 3'ü Halk Eğitim Merkezi öğreticisi oluşturmaktadır.

Gönüllülük öğreticilik sistemi, öğretmen sayısının azlığına çözüm getirmeyi amaçlayan bir proje olarak hedefine (%83) ulaşmıştır. Öğretmen olmayan gönüllüler arasında öğrenim durumuna bakıldığında ise % 28'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Gönüllülerin bir işte çalışmış olmalarına göre dağılımları

Gönüllülerin %74'ü'nün daha önce bir işte çalışmış olduğu saptanmıştır. Daha önce herhangi bir işte çalışmamış gönüllülerin %61'nin, yine daha önce herhangi bir gönüllü faaliyete katılmadıkları gözlemlenmiştir. Bu açıdan baktığımızda bu tip gönüllünün (120 kişi) toplumsal hayata ilk katkısını, İYOP gönüllü öğreticisi olarak gerçekleştirdiği görülmektedir.

Daha önce herhangi bir işte çalışmamış gönüllülerimizin %19'unun üniversite mezunu olması dikkat çekici bir bulgudur. Hiç çalışmamış bireyler arasında pek çok üniversite mezunu kadının, önemli bir potansiyel olarak var olduğunu da gözlemlenmektedir.

Gönüllülerimiz İYOP'a katılmadan önce gönüllü faaliyetlerde bulunma oranı

Yaygınlaşma çalışmalarımızın başında, daha evvel ve halihazırda sivil toplum örgütlerinde aktif bireylerin katılımı sağlanırken, Vakfımızın ve İYOP gönüllü öğreticilik sisteminin daha çok tanınmasıyla birlikte, hiçbir gönüllü aktivitede bulunmamış kişilere (%46) de ulaşma imkanımız artmıştır. İlk kez AÇEV bünyesinde gönüllü faaliyet içince giren kişilerin %56'sı lise, %44'ü üniversite mezunudur. İYOP öğreticisi olmadan evvel gönüllü aktivasyonu olan kişilerin (%54'ü oluşturan grup) %39'u lise %61'i ise üniversite mezunudur.

ÖZET OLARAK;

İYOP GÖNÜLLÜ EĞİTİCİ TİPİ

- *kadın,*
- *35-50 yaşlarında*
- *evli*
- *iki çocuk sahibi*
- *orta ekonomik düzeyde*
- *lise mezunu*
- *daha önce çalışma hayatı olan*
- *aktif gönüllü faaliyetlerde bulunmuş kişidir.*

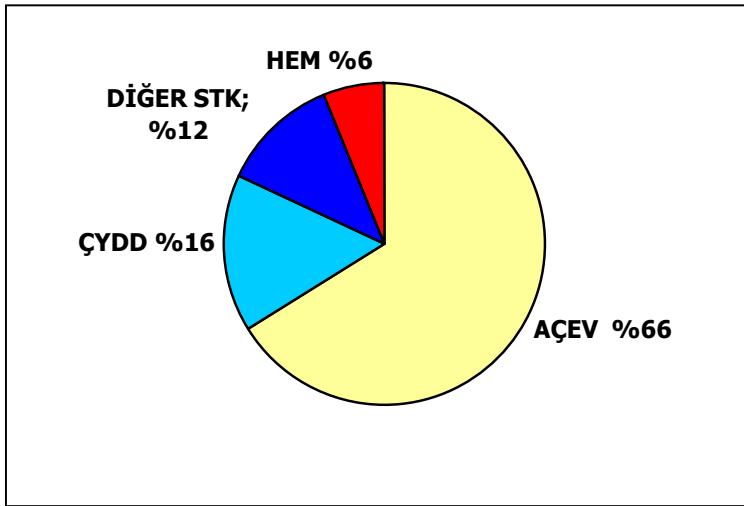
4. Gönüllülere Ulaşma Yolları

Gönüllülere ulaşma konusundaki çalışmalarımız son yıllarda ivme kazanmıştır. İYOP gönüllü sayısı özellikle Vakfımızın basında daha sık yer almasıyla birlikte artış göstermiştir. Diğer yandan gerek Hürriyet Gazetesi ile gerekse Profilo ile yapılan işbirliklerinde gazete ve tv kanallarında Vakfımızın çalışmalarının sistemli bir biçimde duyurulması gönüllü sayımızın artmasını sağlamıştır.

İYOP diğer STK'lar aracılığıyla da gönüllülere ulaşmaktadır. Geçtiğimiz yıllara oranla daha fazla sayıda STK ile işbirliği yapılmaktadır. Ancak gelen gönüllü sayısı bu STK'ların kapasiteleri ile sınırlı kalmaktadır. İşbirliği çalışmalarında ÇYDD, gönüllü potansiyeli en yüksek (%16) partnerimizdir.

ŞEKİL 1

Ulaşma yollarına göre gönüllülerin dağılımı

AÇEV duyuruları arasında; basında verilen gönüllü ilanları, haber yazıları ile seminerimize katılan ya da seminerimizi duyan kişilerin kendi çevrelerinde yaptıkları duyurulardır (%11). İYOP gönüllü öğreticilerinin bir kısmı destek gönüllümüz olarak da aktif kılınmaktadır. Basından gelen başvurularda, çalışan kişiler destek gönüllülüğüne yönlendirilmektedir. AÇEV'in gönüllülere ulaşma yolları arasında basın duyurularının çok önemli bir yeri olduğu ve Vakfımızdan "haberdar olan" kişi sayısının talebi artırdığı görülmektedir. Vakfımızın ve İYOP sisteminin tanınırlılığının artması hem gönüllü öğretici sayımızı artırmış hem de öğreticilerimizin devamlılığını sağlamıştır.

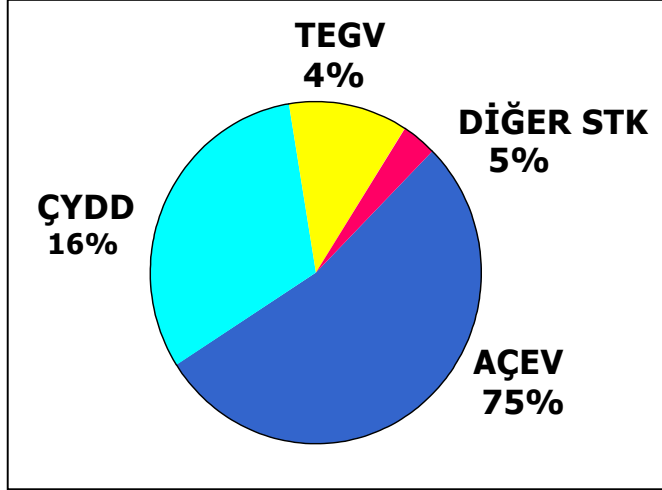
Vakfımız çalışan gönüllülerle de çalışmalar yürütmektedir. Yapı Kredi Bankası çalışanları arasından oluşturulan bir gönüllü grup ile , İYOP2 kurslarımızdan mezun öğrencilerimize yönelik

" Okuma Günleri" projesi gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada 4 haftalık, Cumartesi günleri, İYOP2 kursiyerlerinin katılımı ile okuma grupları oluşturulmuştur. Projede mezun öğrencilerimize kurs sonrası okumayı geliştirme desteği verilmesi hedeflenmiştir.

5. Sivil Toplum Kuruluşları'na Göre Gönüllü Dağılımı

ŞEKİL 2

Gönüllülerin STK'lara göre dağılımı

Öğretici Seminerlerine Sivil Toplum Kuruluşları arasında en yüksek katılım Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nden (%16) gelmektedir. İkinci sırada TEGV bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, Rotary Kulüpleri, Bizim Ülke Derneği, Kadıköy Aile Danışma Merkezi, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı gibi Sivil Toplum Kuruluşları'ndan da az sayıda gönüllü katılımı olmaktadır.

Son yıllarda yürütülen faaliyetlerle AÇEV gönüllüsünün artması sağlanmıştır. Gelinen aşamada %75'lik AÇEV gönüllüsünün devamını sağlamaya yönelik çalışmalara ağırlık verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

6. Öğretici Yetiştirme Semineri'ne Katılım Nedenleri

Gönüllülerin seminere katılım nedenleri aşağıdaki kategorilerde değerlendirilmiştir.

Toplumsal Nedenler (%57) : Okuma yazma seferberliğine katılmak, topluma faydalı olmak, kadınları bilinçlendirmek.

Kişisel Nedenler (%22): "Öğretmen"lik yapmayı sevmek, kendini geliştirmek, işe yaramak.

Okuma Yazma Odaklı Nedenler (%11): Öğreticiliği öğrenmek, İYOP'u uygulamak, yeni bir metod öğrenmek.

Boş Vaktini Değerlendirme Amacı (%10): Çocuklarını yetiştirdikten ya da emekli olduktan sonra kalan boş zamanını yararlı bir şekilde değerlendirmek.

Toplumsal odaklı nedenler, bireylerin STK'lara bakış açısının geliştiğini ve toplumsal hayatın dönüştürülmesinde aktif olma isteğinin arttığını göstermektedir. Kişisel ve boş vakit değerlendirme gibi nedenlerle katılanlarda, İYOP çalışmasının, özellikle kendini gerçekleştirmenin bir aracı olarak işlev gördüğü gözlemlenmektedir. Kadının eş, anne gibi kimliklerinin yanısıra ev dışında işlevi olan bir kişi olma özelliğine kavuşma ve kendisi için bir şeyler gerçekleştirme isteğinin çok önemli olduğu görülmektedir.

Gönüllü öğreticilik çalışmasına başlarken inandığımız prensip; yetişkinlere okuma yazma öğretme uğraşında sadece öğretmenlerin değil eğitim çalışmalarına gönül veren ve bunu kendine uğraş edinmeyi isteyen diğer eğitimli kişilerin de yapabileceğidir. Ayrıca bu uğraş, eğitimli kişilerin özellikle kadınların ev dışında da önemli bir işlevi olabileceğini, yeni beceriler ve güçler elde edebileceğini göstermiştir.

Gönüllü kişiler arasında bir öğretme yöntemi öğrenmek, öğretmeyi öğrenmek amacıyla gelmiş pek çok gönüllü de bulunmaktadır. Gönüllü faaliyetleri sırasında yetişkin okuryazarlığı sorunu ile karşılaşan kişiler de seminerimize katılmayı talep etmektedir. Öğretmen olan gönüllülerin arasında yeni bir metod öğrenme ve kullanma isteğinin ağır bastığını görmekteyiz.

Gönüllülerin Kurs Açma Oranları

A. Genel Kurs Açma Oranları

TABLO 3

Semineri tamamlamış gönüllüler arasında genel kurs açma oranı

Kurs açmayan	% 31
Bir kez kurs açan	% 41
İki kez kurs açan	% 18
Üç kez kurs açan	% 8
Dört kez kurs açan	% 2

Seminerlerden mezun olan gönüllülerin % 69'u en az bir kez kurs açmıştır. katılımcıların % 31'i ise hiç kurs açmamıştır (Bkz. Gönüllü Kaybı Nedenleri). Son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarla kurs açma oranı % 7 oranında artırılmıştır.

Seminer sırasında ve sonrasındaki gönüllü kaybını önlemek amacıyla, seminer öncesi tüm adayların katılımının bir ön şart olduğu ve çalışmanın detaylarını anlatan ön tanıtım toplantıları düzenlenmeye başlanmıştır. Bu tanıtım toplantılarının düzenli halde uygulanmaya başlamasından bugüne kadar özellikle seminer sırasındaki gönüllü kaybının önemli ölçüde azaltılması mümkün olmuştur (Bakınız tablo2). Gönüllülere yönelik ön tanıtım toplantılarında, gönüllü ile tanışılarak, karşılıklı beklentilerin dile getirilmesi ve gönüllünün bilinçli bir şekilde seminere başlaması sağlanmaktadır. Eğitilmiş gönüllülerin devamını sağlamak, ara verenleri tekrar kazanmak amacıyla öğretici yenileme seminerleri, İYOPostası adlı bültenin gönderilmesi, saha, değerlendirme toplantılarının düzenlenmesi gibi faaliyetler düzenlenmektedir.

TABLO 2

Seminerlere göre kurs açma oranları

YIL	SEMİNER SAYISI	KATILIMCI SAYISI	KURS AÇAN SAYISI	KURS AÇMA ORANI
1996	1	30	27	%90
1997	2	122	77	%63
1998	5	196	133	%68
1999	7	213	127	%60
2000	6	223	167	%75
2001	5	92	74	%80
TOPLAM	26	876	605	%70

Tablo 2’de bilgisi dökülen gönüllülerimizin kurs açma oranlarına bakılmıştır. Mersin ve İzmir’de eğitilen görevle gelmiş ilkökul öğretmenleri (29 kişi) bu raporda yer almamıştır. 1999 yılında yaşanan deprem, kurs açma oranını düşürmekle birlikte, her yıl, gönüllülerin kurs açma oranı artmıştır. Seminer öncesi ve sonrası yapılan çalışmaların hedefine ulaştığı görülmektedir.

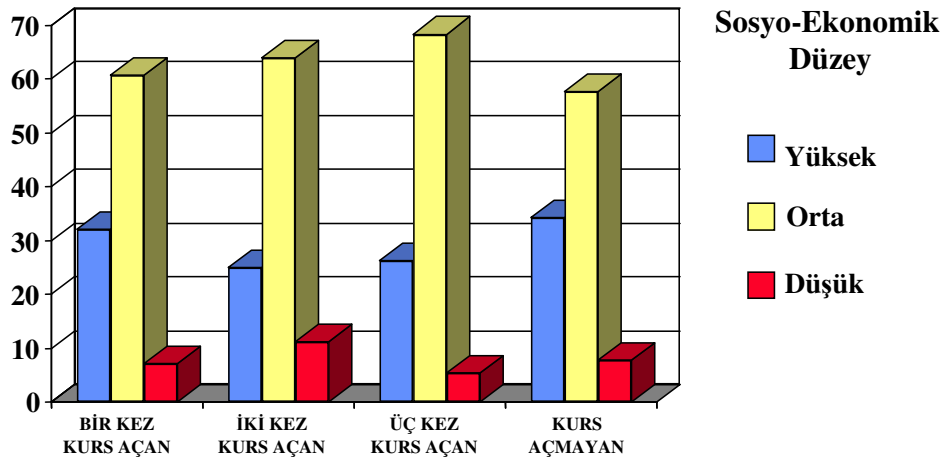
Öğretici seminerlerine katılım artmakla birlikte, seminerin yeri, tarihi gibi etkenlerin de kurs açma oranlarını etkilediği gözlemlenmektedir. Seminer yeri yakın ve merkezi olduğunda seminere "bir denemek" amacıyla gelenlerin sayısı artmakta, bu da kurs açma oranını azaltmaktadır. Son yıllarda seminer öncesinde, gönüllülerden kurs açmayı taahhüt etmesi beklenmektedir.

Ayrıca, yapılan tüm ön tanıtım toplantılarında önemle üzerinde durulmasına karşın, seminere katılanların, seminer sonrası çeşitli nedenlerle kurs açmadığı görülmektedir. Belli bir kaybın mutlak olduğu görülmekte ve gelecek seminerlerde mezun gönüllülerin en az %70’inin kurs açmasını hedeflemenin daha gerçekçi olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çok sayıda seminer düzenlemek yerine; yılda bir kez seminer yapılması ve eğitilmiş tüm gönüllülerin aktif kılınması, kurs açma sayılarını artırdığı gibi tecrübeli öğretici sayısını da artıracaktır. Böylesi bir planlama kaliteli yaygınlaşma stratejilerini kurmamızı sağlayacaktır. Diğer yandan 1996’dan bu yana eğitilen gönüllüler arasında 28 öğreticimiz kurs danışmanı olarak yetiştirilmiş, birlikte kurs kurma ve kursiyer bulma ve kurs gözlemi çalışmaları yürütülmüştür.

B. Sosyo-Ekonomik Seviyeye Göre Kurs Açma Oranları

ŞEKİL 4

Gönüllülerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre kurs açma oranı

Gönüllülerin sosyo-ekonomik düzeylerine bakıldığında, seminerlere katılan ve kurs açanların büyük ölçüde orta sosyo-ekonomik düzeyde oldukları görülmektedir. Bu da "gönüllü" çalışmanın, sadece yüksek sosyo-ekonomik düzeyde kişilerin yapabileceği bir çalışma olmadığını göstermektedir.

Yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki gönüllülerin dörtte biri oturduğu ilçede, dörtte üçü oturduğu ilçeden farklı bir ilçede kurs açmıştır. Bu bilgi bize ekonomik açıdan gelişmiş ilçelerde de okumazyazmazların azımsanmayacak sayıda olduklarını göstermektedir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki gönüllülerin yaklaşık yarısı oturdukları ilçede kurs açmaktadır. Düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen gönüllülerin tamamı oturdukları ilçede kurs açmışlardır.

Çalışmaları etkileyen en önemli sorunlardan biri gönüllülerin oturdukları semtlere yakın yerlerde kurs açmak istemeleridir. Bu sorun, seminer sonrasında gönüllü kaybındaki en önemli nedenlerden biridir. Ancak, bu çalışmanın doğası gereği, gönüllülerin (alt sosyo ekonomik hariç)

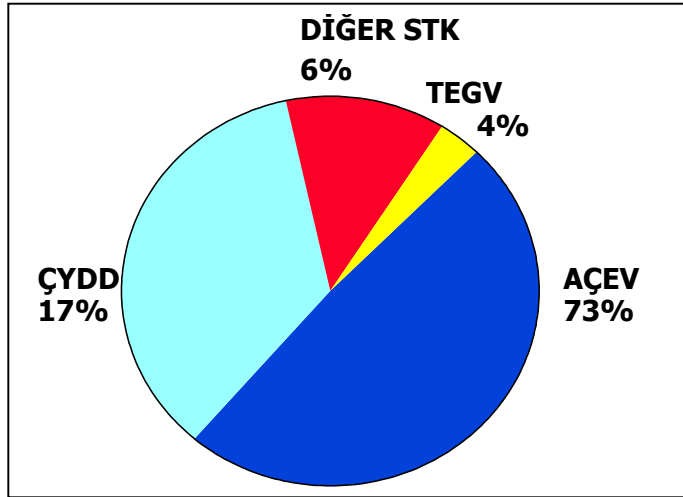
oturdıkları bölgelerde okumazyazmaz potansiyeli azdır. Son dönemde, bu soruna bir çözüm getirebilmek amacıyla, seminer “Bağcılar” gibi okumazyazmaz potansiyelinin çok yüksek olduğu bir bölgede gerçekleştirilmiştir. Yine seminer öncesi belirlenen öncelikli bölgelerde kurs açabilecek gönüllülerin yönlendirmesi yapılmaktadır.

C. Sivil Toplum Kuruluşları İşbirliği Dahilinde Kurs Açma Oranları

Gönüllüler seminerlere değişik STK'lar yoluyla katılmaktadır. Seminerden sonra kurs açanların dağılımına bakıldığında açılan kursların %73'ünü AÇEV gönüllülerinin açtığı görülmektedir (Şekil 5).

ŞEKİL 5

Kurs açan gönüllülerin STK'lara göre dağılım oranı

Tüm Gönüllü Öğreticileri ikinci kez kurs açmaya teşvik etme çalışmaları yürütülmüştür. İlk kursların gönüllü için eğitiminin bir parçası olmakta ve öğreticilerin öğrenme süreçleri devam etmektedir. Gönüllü ikinci kez açacağı kursta daha etkin bir öğretici haline gelebilmektedir. Eğitim seminerlerinde bu konunun üzerinde durulmaktadır.

Seminerden sonra bir kez kurs açan gönüllülerin STK'lara göre dağılımını incelediğimizde %76'sının AÇEV, %24'nün diğer STK'lardan gelen kişiler olduğunu, ancak ikinci kursu açan gönüllülerin dağılımında AÇEV'den gelenlerin %71'e düşerken, diğer STK'lardan gelen gönüllülerin oranının ise %29'a çıktığını görüyoruz.

İkinci kez kurs açmada AÇEV gönüllülerinde %5'lik bir düşüş gözlenirken, ÇYDD gönüllülerinde herhangi bir düşüş görülmemektedir. Aynı zamanda TEGV gönüllülerinin istikrarlı oldukları görülmektedir. Bu durum STK'ların yapılanma biçimleri ile ilişkilidir.

İlçe bazında şubeler şeklinde yapılan ÇYDD'den katılan gönüllülerin kendi şubelerinde İYOP dışında başka çalışmaları ve işlevleri de bulunmaktadır. Bu da onların gönüllü çalışmadan kopmamalarını sağlamaktadır. TEGV ise eğitim parkları ve öğrenim birimleri halinde yapılanmaktadır. Her birim kendi gönüllüsünün bulmakta, kendi gönüllüsü için yer ve alan çalışmalarını hazırlamaktadır. Bu da gönüllülerin belirsizlik yaşamalarını ve çalışmayı bırakmalarını önemli oranda engellemektedir. Söz konusu her iki kuruluşun gönüllülerinin kurumlara güçlü bir bağlılıkları vardır.

"AÇEV gönüllülüğü" kavramının yerleşmeye başlaması, gönüllülerimizin aidiyet duygularını artırmaktadır. Bu kavramın gelişebilmesi ve yaygınlaşabilmesi için Vakfın yapacağı tanıtım ve

strateji geliştirme çalışmaları ve gönüllü katılımını sağlayacak faaliyetlerin önemli katkıları olacağı inancındayız.

8. Gönüllü Kaybı Nedenleri

A. Hiç Kurs Açmama Nedenleri

Kurs açmama nedenleri arasında % 88 gibi bir oran ile “Kişisel Nedenler” en büyük paya sahiptir. Kişisel nedenler arasında; sağlık ve aile sorunları, işe başlama, öğrenime devam etme, kurs yerini uzak bulma gibi nedenler bulunmaktadır. Kurs açma çalışmaları ile ilgili aksaklıklar ise genelde kursiyer bulamama ya da yakın bir yerde kurs yeri bulamama gibi nedenleri kapsamaktadır. Bu % 8 gibi az bir oranda olmakla birlikte Vakfın yapacağı uğraşlarla daha aza indirilmesi mümkündür.

Ücret beklentisi (%2) ise kurs açmama konusunda diğer bir nedendir. Ancak, bu neden umulandan çok daha az bir oranda çalışmaları etkilemiştir. Her seminer sonrasında az sayıda da olsa bazı gönüllülerin gerek performans gerekse iletişim tarzı olarak kurs açmaya uygun olmadıkları görülmektedir. Bu kişilere şimdiye kadar sertifika verilmiş, ancak kurs açmaları teşvik edilmeyerek çalışmaların dışında kalmaları sağlanmıştır. Ancak 1999 yılından ve bundan sonraki seminerlerde bu kişilere (%4) sertifika verilmemesi kararı alınmış ve uygulamaya konmuştur.

B. Bir Kurs Açtıktan Sonra İkinci Kez Kurs Açmama Nedenleri

Bir kurs deneyimi elde ettikten sonra, tekrar kurs açarak öğreticiliğe devam etmemede kişisel nedenler (%90) önemli bir bırakma nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Gönüllü Öğretici sisteminde, özellikle kişisel kurs açmama sebepleri, kontrol edemediğimiz bir değişkendir. Genellikle 3.5 ay süreyle bir yetişkin sınıfının yürütülmesi, gönüllünün o aylarda tüm programını bu sınıfa göre yapmasını gerektirmektedir. Gönüllünün sağlık sorunları ya da aile üyeleri ile ilgili şartları kurs açma olanağını azaltmaktadır.

Seminerde ortalama bir başarı gösterip, ilk kursunu açan gönüllüler arasında da kurs sırasında gerek performans gerekse tutum ve sınıfla ilişkiler açısından ikinci kursu açmaya uygun olmayanlar, gözlemler vasıtasıyla tesbit edilmektedir. İlk kurs deneyiminden sonra, kurs açmaya istek duymamak da (%2) az bir oranda da olsa karşımıza çıkmaktadır. 3,5 ay gibi bir dönem boyunca oldukça yoğun emek ve sabır gerektiren bir uğraşı tekrarlamayı istememek de önemli bir isteksizlik nedeni olmaktadır.

İkinci kez kurs açmama nedenleri arasında 2. kademe kurs açanlar da (%1) düşük bir oranla görünmektedir. Bu gönüllü öğretmenler, özellikle ilköğretmeni olan gönüllüler, faaliyetten vazgeçmemiş fakat kursiyerlerden gelen talepler (okuma yazmayı ilerletmek, ilköğretmen diploması almak) nedeniyle 2. kademe kursu açma zorunluluğu duymuşlardır. İYOP olarak eğitim verdiğimiz ilköğretmenlerinin 2. kademe kursu açmasını teşvik etmekteyiz. Bu şekilde daha fazla sayıda ve çalışma yaptığımız mahallelerde 2. kademe kursu açılmasını sağlayarak kursiyerlerimizin diploma almasına zemin hazırlamış olmaktadır.

Kurs kurma çalışmalarındaki aksaklıkları yeni stratejilerle engelleyebilmek mümkündür. Yeni yapılanmada kurs danışmanları, belli ilçelerden sorumlu olmuşlardır. Böylece her danışman sorumlu olduğu ilçede ön çalışmalar yapmaktadır. Bu da gerek sahayı tanımada, gerekse kursiyer ve kurs yeri tespit etmedeki verimi oldukça artırmıştır. Aksaklıktan dolayı kurs açmama oranının %11'den %2'ye düşmesi sağlanmıştır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

İYOP Gönüllü eğitici tipinin çok yüksek bir oranda orta sosyoekonomik düzeyden gelen, daha önce çalışma hayatı ve gönüllük tecrübesi olan kadınlardan oluştuğunu görmekteyiz. Yapılan

çalışma, İYOP gönüllülerinin %35'nin farklı STK'lardan, %65'nin AÇEV tanıtım faaliyetleri yoluyla ulaşılarak geldiğini gösteriyor.

Gönüllülerin %57'si gibi bir oranla toplumsal nedenlerle böyle bir çalışmaya katıldıkları ortaya çıkmıştır. Toplumsal nedenlerin arasında özellikle okuma yazma seferberliğine katılmak, kadının eğitimine destek vermek ve çağdaş bir Türkiye'nin oluşması için çaba harcama isteği görülmektedir. Bundan sonra, vakfımız tarafından yapılacak tanıtım çalışmalarında, Türkiye'deki okuma yazma probleminin toplumsal bir sorun olarak vurgulanması, toplumdaki duyarlılığın devam ederek, artması için gereklidir.

Seminer sonrasında gönüllülerin kurs açma oranları incelendiğinde, ikinci defa kurs açma oranının ise %18'e düştüğünü görmekteyiz. Gönüllülerin ikinci defa kurs açmaları, ilk kursta edindikleri tecrübeleri kullanabilmelerini ve daha verimli bir uygulama yapabilmelerini sağlayacaktır. Bu şekilde her dönem yeni öğretici eğitmenin getirdiği kayıp önleneyeceği gibi, tecrübenin program etkinliğini artırması sağlanabilecektir. Bu nedenle yılda bir kez öğretici yetiştirme semineri düzenlenmesi, eğitilmiş gönüllülerin aktif kılınması, gönüllülerin kurs bırakma oranlarının azaltılması hedeflenmelidir.

İkinci kez kurs açmada diğer STK'ların önemli bir başarısı vardır. Bu başarı diğer STK'lardaki gönüllülerin kendi kurum aidiyetlerinin oldukça gelişmiş olması ve bu STK'ların bölgesel bazlı yapıya sahip olmalarıyla açıklanabilmektedir. AÇEV gönüllülerinde ise aidiyet AÇEV'den çok İYOP bağlılığı olarak kurulabilmekte ve AÇEV merkezi sistemle çalıştığından, sahadaki etkinliği bazı bölgelerde diğer STK'ların yoğunluğuna erişememektedir.

AÇEV gönüllülüğü kavramının güçlendirilmesi de, İYOP gönüllüsünün hem programa, hem Vakıf'a daha bağlı olmasını sağlayacak önemli araç olacaktır. Gönüllülerimiz ile daha güçlü bağları kurma çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Toplumsal bir sorun olarak Türkiye'de okumazyazmazlığın basın ve medya yoluyla ele alınması ve gündemde tutulmasının hem gönüllü sayımızı artırmakta hem de çalışmalarımızın duyulmasını sağlamaktadır. TV ve radyo aracılığı ile duyurunun çok etkin olduğu görülmüştür. Belli bir planlama dahilinde medya takibinin ve medyada yer alma stratejilerinin geliştirilerek devam etmesi gerekmektedir.

AÇEV Gönüllülerinin AÇEV'e bağlı bir grup oluşturmalarında AÇEV'in Türkiye genelinde bilinen bir imajının olması etkili bir faktör olacaktır. İşbirliği yapılan STK'ların potansiyeller dahilinde sayılarının artırılması önemlidir. Sahada çıkabilen sorunları çözmek amacıyla 1998-1999 eğitim yılında uzak ve öncelikli bölgelerde (Gaziosmanpaşa, Alibeyköy, Kaynarca vb.) kurs açan gönüllülere teşvik amacıyla yol ücreti desteği verilmiştir. Sahada kurs yeri alternatiflerini çoğaltmak amacıyla Eylül 1998 itibarıyla her ilçeden sorumlu olan bir kurs danışmanı bulunması uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulamanın olumlu etkileri kısa dönemde görülmüş, yer bulunamaması nedeniyle kurs açamayan gönüllü olmamıştır. Gönüllülerimize AÇEV kimliliğini taşımaları ve kurs açma çalışmalarında kendilerini tanıtmaları için kimlik kartı hazırlanmasına ihtiyaç vardır. Yılda iki kez İYOP gönüllü öğreticilerine gönderilen "İYOPostası" adlı bülten gönüllülerimizin İYOP'un çalışmalarından ve diğer illerdeki uygulamalarından haberdar olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca öğretici yazılarının bu bültende yer alması kendilerini duyurma olanağı vermektedir. Bülten çalışmasının geliştirilecek devamı sağlanmalıdır.

Yılda bir kez İYOP'un uygulandığı tüm illerde düzenlenen " Gönüllü Teşekkür Töreni" gönüllülerimizin emeklerinin değerli olduğu gösteren bir yapı olarak amacına ulaşmış ve geleneksel hale gelmiştir. Gönüllülerimizin öğretmenler ve kadınlar gününü her yıl kart göndererek kutlama uygulamasının devam etmesi önemlidir.

Bu raporda, İYOP gönüllüleriyle ilgili olarak, en temel ve yüzeyde görünen özelliklere odaklanılmıştır. İYOP'ta işleyen gönüllü sistemini geliştirmek, daha etkin hale getirmek amacıyla gönüllülerin İYOP'a neden katıldığı, neden kurs açtığı, kurslar süresince ne gibi süreçler yaşadığı, neden bıraktığı veya devam ettiğini, bu süreçlerde ne gibi beklentiler ve ihtiyaçlar içinde olduklarıyla ilgili daha detaylı verileri bizlere sağlayacak ek araştırmalara ihtiyaç vardır.

EK1

TÜRKÇE OKUMA YAZMA GÖNÜLLÜ ÖĞRETİCİSİ YETİŞTİRME KURSU
BİLGİ FORMU

(Aşağıdaki her bir soruya açık ve net cevaplar vermenizi rica ediyoruz.)

Adınız Soyadınız: _____

Doğum yeri ve tarihiniz: _____

Medeni durumunuz: _____

Son mezun olduğunuz okulun adı: _____

(Varsa) çocuk sayısı ve yaşları: _____

Eşinizin mesleği _____

Adres: _____

_____

Telefon: _____

Şu anda çalışıyor musunuz? Çalışıyorsanız ne iş yapıyorsunuz?

_____

Geçmiş çalışma tecrübeleriniz var mı? Varsa lütfen kısaca bahsediniz.

_____

“Gönüllülük” kavramı size ne ifade ediyor?

_____

Gönüllü olarak katıldığınız çalışmalar var mı? Varsa lütfen kısaca bahsediniz.

_____

_____

Bu kursa katılma sebebinizi mümkün olduğunca açık olarak belirtiniz.

_____

Bu kurstan neler bekliyorsunuz?

_____

Yetişkinlere okuma yazma öğretmenin karakterinize uygun bir uğraş olduğunu düşünüyor musunuz?

_____

Bu kursun düzenleneceğini hangi kişi veya kuruluş vasıtasıyla öğrendiniz?

_____

Hangi bölgelerde görev alabilirsiniz? İlçe veya semt olarak belirtiniz.

_____

Teşekkürler

EK2

İYOP YILLARA GÖRE KURS AÇMA ORANLARI

YIL	AY	İL	KATILIMCI SAYISI	KURS AÇAN SAYISI	YÜZDE
1996	EYLÜL	İSTANBUL	30	27	
ARA TOPLAM			30	27	90%
1997	MART	İSTANBUL	61	44	72%
1997	EYLÜL	İSTANBUL	61	33	54%
ARA TOPLAM			122	77	63%
1998	MART	İZMİR	19	5	26%
1998	ARALIK	GAZİANTEP	29	24	83%
1998	MART	İSTANBUL	65	49	75%
1998	EKİM	İSTANBUL	19	16	84%
1998	MART	İSTANBUL	64	39	61%
ARA TOPLAM			196	133	68%
1999	ŞUBAT	İZMİR	28	8	29%
1999	EKİM	İZMİR	33	17	52%
1999	EKİM	GAZİANTEP	29	19	66%
1999	EKİM	İSTANBUL	21	20	95%
1999	ARALIK	İSTANBUL	37	22	60%
1999	MART	İSTANBUL	33	21	64%
1999	EKİM	İSTANBUL	32	20	63%
ARA TOPLAM			213	127	60%
2000	EKİM	İZMİR	28	16	57%
2000	EKİM	GAZİANTEP	29	10	34%
2000	ŞUBAT	GAZİANTEP	19	15	79%
2000	MART	NEVŞEHİR	86	76	86%
2000	EYLÜL	İSTANBUL	28	26	93%
2000	EYLÜL	İSTANBUL	33	24	73%
ARA TOPLAM			223	167	75%
2001	MART	ADANA	18	12	67%
2001	MART	İSTANBUL	11	6	55%

İYOP Değerlendirme Araştırması

2001	ŞUBAT	ANKARA	22	22	100%
2001	OCAK	İSTANBUL	20	17	85%
2001	ŞUBAT	İSTANBUL	21	17	81%
ARA TOPLAM			92	74	80%
TOPLAM			876	605	70%

EK3

İYOP İLLERE GÖRE KURS AÇMA ORANLARI

İL	YIL	AY	KATILIMCI SAYISI	KURS AÇAN SAYISI	YÜZDE
ADANA	2001	MART	18	12	
ARA TOPLAM			18	12	67%
ANKARA	2001	ŞUBAT	22	22	
ARA TOPLAM			22	22	100%
GAZİANTEP	1998	ARALIK	29	24	83%
GAZİANTEP	1999	EKİM	29	19	66%
GAZİANTEP	2000	EKİM	29	10	34%
GAZİANTEP	2000	ŞUBAT	19	15	75%
ARA TOPLAM			106	68	64%
İSTANBUL	1996	EYLÜL	30	27	90%
İSTANBUL	1997	MART	61	44	72%
İSTANBUL	1997	EYLÜL	61	33	54%
İSTANBUL	1998	MART	64	39	61%
İSTANBUL	1998	MART	65	49	75%
İSTANBUL	1998	EKİM	19	16	84%
İSTANBUL	1999	EKİM	21	20	95%
İSTANBUL	1999	ARALIK	37	22	59%
İSTANBUL	1999	MART	33	21	64%
İSTANBUL	1999	EKİM	32	20	63%
İSTANBUL	2000	EYLÜL	28	26	93%
İSTANBUL	2000	EYLÜL	33	24	73%
İSTANBUL	2001	MART	11	6	55%
İSTANBUL	2001	OCAK	20	17	85%
İSTANBUL	2001	ŞUBAT	21	17	81%
ARA TOPLAM			536	381	71%
İZMİR	1998	MART	19	5	26%
İZMİR	1999	ŞUBAT	28	8	29%
İZMİR	1999	EKİM	33	17	51%
İZMİR	2000	EKİM	28	16	57%
ARA TOPLAM			108	46	43%

İYOP Değerlendirme Araştırması

NEVŞEHİR	2000	MART	86	76	
ARA TOPLAM			86	76	88%
TOPLAM			876	605	70%

EK4

İLLERE GÖRE GÖNÜLLÜ DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

	ADANA %	ANKARA %	GAZİANTEP %	İSTANBUL %	İZMİR %
Geçmiş Çalışma Tecrübesi Olan	68	89	45	83	86
Kadın	97	87	97	98	90
Daha Önce Gönüllü Faaliyetlere Katılmış	31	40	12	57	54
Öğretmen olmayan	77	74	84	86	73
Lise Mezunu	60	33	82	53	42
Üniversite Mezunu	13	44	5	36	35
Açık Öğretim Fakültesi Mezunu	27	21	14	11	23